

T AAL & CULTUUR

[T] NEW YORK EN WIJ

Duc van Tol. Dat is de naam van de oudste Nederlandse tulp — uit 1595 — en die zal te zien zijn in de New York Botanical Garden (NYBG). Daar vindt van mei tot oktober 2009 een grote bollenshow plaats. *The Glory Of Dutch Bulbs: A Legacy Of 400 Years* markeert vierhonderd jaar Nederlands leiderschap in de bollenteelt en is geïnspireerd door de alombekende voorjaarstuinen in de Keukenhof. In de marge van deze tentoonstelling hebben Piet Oudolf en Jacqueline van der Kloet, samen het puikje van de Nederlandse tuinarchitectuur, een “seasonal walk” ontworpen: een dubbele border met zeldzame voorjaarsbloeiende en zomerbloeiende bolbloemen, grassen, decoratieve gewassen en planten. Dat alles ter verfraaiing van de toch al niet onaardige tuinen van de NYBG. Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Margriet en Pieter van Vollenhoven hielpen zelfs persoonlijk mee om de Hollandse bollen keurig in de New Yorkse grond te krijgen.

In september 2009, aan het begin van het plantseizoen, is er ook een nieuwkomertje onder de bloemen. Dan wordt de “Henry Hudson”-tulp gedoopt. Want New York en Amsterdam, en bij uitbreiding de Verenigde Staten en Nederland, zetten dit jaar Henry Hudson in de bloemetjes. Op 4 april 2009 was het precies vierhonderd jaar

geleden dat Henry Hudson in dienst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) de Amsterdamse haven uitzeilde voor een tocht die uitmondde in de “ontdekking” van Manhattan. Het was zijn derde reis en het zou meteen zijn voorlaatste zijn. Want ruim twee jaar later, bij zijn vierde grote expeditie, werd mitterij hem fataal. Hij trok opnieuw richting Amerika, maar dit keer hield hij een veel noordelijker koers aan. Zijn schip *The Discovery* kwam vast te zitten in het ijs en de spanningen tussen de kapitein en zijn bemanning liepen op. Scheurbuik en moeilijkheden met de inheemse bevolking maakten het wachten op de dooi nog een stuk onaangenamer. Toen in juni 1611 het schip zich had weten los te maken uit het ijs, kwam het tot een bitsige confrontatie. Hudson, zijn zoon en zeven mannen die hem trouw gebleven waren, werden in een sloep uitgezet in wat nu Hudson Bay is. Er is nooit meer iets van hen vernomen.

Maar een paar jaar voor hij dobberend aan de horizon van de geschiedenis verdween, maakte Hudson een reis die nu uitgebreid wordt herdacht. In 1609 stond de Engelsman op de loonlijst van de Kamer van de VOC in Amsterdam. Met de *Halve Maen* en een gemengde Nederlands-Engelse bemanning ging hij op zoek naar de noordoostelijke doorvaart. Hudson kreeg het al snel aan de stok met de andere opvarenden in de buurt van Nova Zembla.

Henry Hudson werd in de negentiende eeuw een betreunde Amerikaanse held. Deze populaire prent beeldt de muiterij uit die een einde aan zijn leven maakte, Library of Congress Prints and Photographs Division, Washington D.C.

Om erger te voorkomen, gaf hij de brui aan zijn contract. De steven werd gewend, maar er werd geen rechtsomkeer gemaakt. In plaats daarvan stak hij de Atlantische Oceaan over, op zoek naar warmere oorden en een doorvaart naar Noord-Amerika. Via Nova Scotia ging het zuidwaarts langs Cape Cod. Daarna volgde een vluchtige verkenning van Chesapeake Bay en Delaware Bay. Op 3 september bereikte hij de monding van een rivier die Giovanni da Verrazzano in 1524 reeds had ontdekt, maar die spoedig zijn naam zou dragen. Die rivier werd ongeveer tweehonderd kilometer landinwaarts afgevaren, tot vlakbij de huidige stad Albany. Toen bleek dat dit geen doorgang was naar de Grote Oceaan, hield Hudson het voor bekeken en keerde hij terug. Pas in 1624 zouden zich de eerste tweëndertig Waalse families in Nieuw-Nederland vestigen. Zij hadden de overtocht gemaakt op de *Nieuw Nederlandt*, een schip gecharterd door de West-Indische Compagnie. Een paar jaar later, in 1626, zou Peter Minuit de geschiedenis ingaan als de man die Manhattan kocht van de inheemse bevolking voor een handvol snuisterijen.

Dit feestelijke “Hudson 400”-jaar werd in september 2008 bescheiden afgetrapt door de Nederlandse minister-president Jan Peter Balkenende. Die maakte een fietstochtje op Manhattan en plantte daarna een notenboom op Governors

Island. Daarmee was de link gelegd naar de oorspronkelijke naam van het eiland: de Nederlandse ontdekkingsreiziger Adriaen Block noemde het “Noten Eylant”, later verbasterd tot “Nuttens Island”. Governors Island moet trouwens in 2012 een heus ecopark zijn, en ook daarbij is er Nederlandse inbreng: de landschapsarchitecten van West 8 zullen zorgen voor een ruim drie kilometer lange promenade en de aanleg van een glooiend park.

Het Hudsonjaar wil niet alleen een herdenkingsjaar zijn. Het moet ook een feest worden waarbij de traditie van Amsterdamse én New Yorkse tolerantie en diversiteit gevierd worden. De historische, culturele en economische banden tussen beide steden moeten daarbij hernieuwd en aangehaald worden. Dat bleek begin 2009 overduidelijk toen burgemeester Michael Bloomberg van New York en burgemeester Job Cohen van Amsterdam samen met Nederlands staatssecretaris Frans Timmermans in New York het officiële startschot gaven voor de feestelijkheden. Bloomberg zei in zijn toespraak dat de “spirit of tolerance” misschien wel de belangrijkste erfenis is uit het Nederlandse verleden van zijn stad. Sam Roberts ging in *The New York Times* zelfs nog een stapje verder en schreef: “It was 400 years ago this month that Hudson and Dutch merchants negotiated a contract that, it could be argued, would change the face of New York and point

America toward the ethnic and racial diversity now personified by President Obama.”

Het gedeelde verleden zal overigens een plaats krijgen in een Nederlands paviljoen dat begin september in Battery Park moet staan, waar vierhonderd jaar geleden de eerste kolonisten uit Nederland landden. Het New Amsterdam Paviljoen en Plein, ontworpen door Ben van Berkels UNStudio, moeten op het zuidpuntje van Manhattan prijken en uiting geven aan “de onverbreekelijke band tussen Nederland en New York”, aldus Timmermans.¹

Het feestjaar zelf zal een jaar van evenementen en projecten zijn aan beide kanten van de oceaan. Zo waren er van 1 tot 6 april — de week waarin Hudson vierhonderd jaar geleden de zeilen liet hijsen — de *New York Nights* in Amsterdam: een reeks debatten en lezingen, een *townhall meeting* met Russell Shorto en Geert Mak, bijzondere evenementen in musea en optredens in plaatselijke clubs en *hot spots*. Shorto, schrijver van de bestseller *The Island at the Center of the World*, en Geert Mak, die een *Geschiedenis van Amsterdam* schreef, gaven hun visie op het “gedeelde DNA” van New York en Amsterdam. Te fiets of te voet kon je ontdekken waar de geschiedenis van Nieuw Amsterdam in het oude Amsterdam echt begon, via een *Amsterdam-New York Trail* langs o.a. de Wisselbank, pakhuizen en scheepswerven van de Verenigde Oost-Indische en de West-Indische Compagnie. Er was een symposium over diversiteit en modern burgerschap in de metropool van de eenentwintigste eeuw en een studieconferentie van de GGD Amsterdam, Columbia University en New York University over “urban health” in de eenentwintigste eeuw.²

In New York zelf kun je dan weer de *New Amsterdam Trail* volgen, een “multi-platform, self-guided walking tour”. Die brengt je o.a. naar de boerderij (Bowery) van Peter Stuyvesant en Fort Amsterdam (later het U.S. Customs House and tegenwoordig het Museum of the American Indian). Verder is er onder meer een watergala (*Hoopla on the Hudson*, aansluitend op een conferentie over water en waterhuishouding), een unieke tentoonstelling in het South Street Seaport Museum met de oudste kaarten en documenten van zeventiende-eeuws New York, gesprokkeld uit het Nationaal Archief in Den Haag en andere belangrijke internationale privécollecties en musea. Op het historische front

zal ook het New Netherland Institute (Albany) zeer actief zijn. Zij verzorgen een *Light on New Netherland* project met een reizende tentoonstelling, een boek over Nederlands-Amerikaans erfgoed, en een dvd over het New Netherland Project (waar de officiële archieven van het oude Nieuw Nederland worden getranscribeerd, vertaald en gepubliceerd).³ Daarnaast werkt het Institute ook mee aan *Amsterdam/New Amsterdam: the Worlds of Henry Hudson*, een tentoonstelling in het Museum of the City of New York met documenten en objecten uit Amerikaanse en Nederlandse collecties “to bring the transatlantic world to life and reveal how Henry Hudson’s epic third voyage of exploration planted the seeds of a modern society that took root and flourished in the New World.” Dat spoort volledig met het credo van de de Stichting Henry Hudson 400, die de touwtjes van dit herdenkingsjaar in handen houdt: “Geen eenmalige viering, maar een katalysator voor trans-Atlantische samenwerking in de eenentwintigste eeuw.”

Aanvullend op al dat feestgedruis wil de Stichting ook “gewone” Nederlanders en Amerikanen in Nederland en de USA bij de viering betrekken: via de *Job Swap* gaan twintig Amsterdammers en evenveel New Yorkers aan de slag op elkaars werkplek, om zo een week lang elkaars cultuur te proeven en andere werkwijzen en gebruiken te ervaren.

Ferdinand Dorsman verandert ook van werkplaats, maar hij blijft een stuk langer. De vroegere cultureel attaché in Berlijn zal voor een termijn van vier jaar de Nederlandse cultuur vertegenwoordigen en promoten in New York. In tegenstelling tot zijn voorganger Kees van Twist, die al snel naar zijn Groninger Museum terugkeerde, gelooft Dorsman niet in de oprichting van een “Holland House” als epicentrum van Nederlandse cultuur in New York City. Dorsman zegt niet te houden van vlaggengezwaaai en institutionalisering, maar hij gelooft rotsvast in “projecten die ertoe doen.”

Deze discussie over instituut versus project kwam overigens ook aan bod in een gesprek tussen Frans Timmermans en Vlaams minister-president Kris Peeters op de *Grote Ontmoeting Nederland-Vlaanderen* van de Commissie Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland.⁴ Timmermans is immers net als Dorsman een voorstander van projecten die je in het plaatselijke culturele leven kan inbedden,

Simulatie van het plan van het Nederlandse landschapsarchitectenbureau West 8 voor Governors Island in New York, dat tegen 2012 uitgevoerd moet zijn.

terwijl Peeters nu net kwam vertellen dat de Vlaamse Gemeenschap op 25 februari 2009 een Flanders House opende op de vierenveertigste verdieping van de New York Times Building. De Vlaamse overheid wil daar de regio Vlaanderen nog meer promoten in de VS op het gebied van economie, cultuur, toerisme, wetenschappen en onderwijs. Daarnaast wil men ook streven naar de uitbouw van een “community”, een plaats waar mensen met elkaar in contact kunnen komen en van gedachten wisselen. Peeters zei dat hij een samenwerking met de Nederlanders in Manhattan wel zag zitten, en Timmermans zei geen neen maar hield zich toch wat op de vlakte. Het is natuurlijk de vraag of een instituut en “embedded projects” elkaar moeten uitsluiten: een goede uitvalsbasis kan het bestrijken van het veld een stuk makkelijker maken.

Overigens zorgde de opening van Flanders House op 25 februari ook voor commotie in België. De federale minister van Buitenlandse Zaken, Karel De Gucht, zag het Huis helemaal niet zitten. Vlaanderen zou geen “merk” zijn in het buitenland en België wel. Anderen beweerden dan weer dat alleen Brussel bekend is in New York, en Belgische chocolade. Vlamingen, Walen en Belgen kunnen alleen hopen dat hun respectieve diplomaten

buitengaats elkaar het licht in de ogen gunnen om hun eigen en collectieve belangen maximaal te verdedigen.

FILIP MATTHIJS

www.henryhudson400.com

www.nnp.org

Nederlands Consulaat-Generaal New York: www.cgny.org
 Flanders House New York: The New York Times Building,
 620 Eighth Ave 44th floor, New York NY 10018, USA

Noten

(1) Zie het artikel over UNStudio op p. 38 e.v. en de afbeelding van het New Amsterdam Paviljoen in het portfolio elders in dit nummer.

(2) Zie ook WILCO TUINEBREIJER, CHINAZO CUNNINGHAM & NANCY SOHLER, “Urban Health: A Tale of Two Cities. New York Became what Amsterdam once Was”, in: *The Low Countries*, nr. 17 (2009), Ons Erfdeel vzw, Rekkem.

(3) Zie ook PETER A. DOUGLAS, “Unveiling Dutch America. The New Netherland Project”, in: *The Low Countries*, nr. 17 (2009), Ons Erfdeel vzw, Rekkem, 2009.

(4) Zie het artikel daarover op p. 190 e.v.